
THE ASSOCIATION BETWEEN EARNINGS MANAGEMENT AND AUDIT FEES OF LISTED COMPANIES IN THE STOCK EXCHANGE OF THAILAND

Jantima Julavittayanukool
Wachira Boonyanet

Abstract

The purpose of this thesis is to analyze the association between earnings management, using discretionary accruals as proxy, and audit fees of listed companies in the Stock Exchange of Thailand (SET). The data set is comprised of quoted companies during 2005 and 2006, excluding financial business consisting. Empirical study is selected as research methodology. Both descriptive and inferential statistics are adopted to analyze the data.

When analyzing the overall data, at 95 % confidence interval, earnings management on discretionary accruals does not correlate with audit fees. However, the results of control variables show that firm size, losses in operations, audit firms size and the number of consolidated subsidiaries are statistically significant to audit fees in positive manners. Moreover, the study attempts further by using SET 50 companies as samples. It is found that earnings management is positively significant to audit fees.

Key words : Income management, discretionary accrual, auditing

ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการกำไรกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

จันทิมา จุฬาวินยานุกูล
วชิระ บุญยเนตร

บทคัดย่อ

การศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการกำไรกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยมุ่งศึกษาการจัดการกำไรผ่านรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร กลุ่มตัวอย่าง คือบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยปี 2548 และ 2549 ยกเว้นบริษัทในกลุ่มธุรกิจการเงิน การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงประจักษ์ (Empirical study) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา (ความถี่และร้อยละค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าฐานนิยมและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน) และสถิติเชิงอนุมาน (การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ) ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลโดยภาพรวมแล้ว ผลการวิจัยพบว่า ณ ระดับความเชื่อมั่น 95% การจัดการกำไรไม่มีความสัมพันธ์กับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี อย่างไรก็ตามผลการทดสอบตัวแปรควบคุมพบว่า ขนาดของบริษัท ผลขาดทุนจากกาดำเนินงาน ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี และจำนวนบริษัทย่อยที่นำมาทำงบการเงินรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี การศึกษาครั้งนี้ได้พยายามวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการจัดการกำไรกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบริษัทจดทะเบียน ในกลุ่ม SET 50 ผลการวิจัยพบการจัดการกำไรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

คำสำคัญ: การจัดการกำไร, รายการคงค้าง, การสอบบัญชี

1. บทนำ

วิกฤตการณ์อันสืบเนื่องมาจากความล้มเหลวของข้อมูลทางการบัญชี ส่งผลให้ธุรกิจขนาดใหญ่หลายแห่งต้องตกอยู่ในสภาวะล้มละลายและส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อประชาชนที่ต้องเผชิญกับปัญหาการว่างงาน และนักลงทุนที่ต้องสูญเสียเงินลงทุนในธุรกิจเหล่านั้น จากกรณีดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสามารถเลือกนโยบายการบัญชีที่มีความเหมาะสมกับบริษัทโดยอาศัยแนวทางที่กำหนดให้

ถือปฏิบัติและแนวทางที่อาจเลือกปฏิบัติของกฎเกณฑ์ทางบัญชีที่เกี่ยวข้องกับการวัดมูลค่าของรายการหรือเหตุการณ์ทางการเงินและการเปิดเผยข้อมูลทางการเงินที่มีค่อนข้างสูง ทำให้มีการปรับเปลี่ยนผลการดำเนินงานและฐานะการเงินไปตามความปรารถนาของผู้บริหารเพื่อวัตถุประสงค์ในการตกแต่งกำไรสุทธิผ่านรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารเป็นสำคัญ เหตุผลดังกล่าวมีผลกระทบต่อวิชาชีพบัญชี กล่าวคือผู้บริหารเริ่มมีแนวคิดในการตกแต่งข้อมูลทางการเงินให้มีความแตกต่างจากข้อเท็จจริง แนวทางหนึ่งคือการจัดการกำไรการกระทำ

ดังกล่าวอาจมีผลให้ผู้สอบบัญชีไม่สามารถตรวจพบสิ่งผิดปกติจากการกระทำของผู้บริหารดังกล่าวได้ รวมทั้งอาจไม่ได้แสดงความผิดปกติใดๆ ไว้ในรายงานการสอบบัญชี ทำให้ผู้สอบบัญชีและสำนักงานสอบบัญชีจำนวนไม่น้อยต้องเผชิญกับความเสียหายจากการจัดการกำไร ซึ่งเป็นความเสี่ยงที่ผู้บริหารมีเจตนาที่จะตกแต่งผลการดำเนินงานที่อาศัยความไม่เท่าเทียมกันของข้อมูลปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางบัญชี การจัดทำรายงานทางการเงินที่ไม่ชัดเจน และคลุมเครือที่เสนอต่อบุคคลภายนอกที่ใช้งบการเงินเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้เป็นไปตามความต้องการของผู้บริหารและความคาดหวังของนักลงทุน ความเสี่ยงเหล่านี้เป็นความเสี่ยงที่ผู้สอบบัญชีไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้นผู้สอบบัญชีต้องหันมาให้ความสนใจแนวคิดเรื่องความเสี่ยงโดยให้ความสำคัญกับการประเมินความเสี่ยงในการสอบบัญชีให้มากขึ้น วิธีการหนึ่งที่ผู้สอบบัญชีใช้ในการลดความเสี่ยงที่ได้ประเมินไว้คือ การบริหารความเสี่ยง (Risk Management) กล่าวคือผู้สอบบัญชีต้องวางแผนการตรวจสอบ โดยการเพิ่มความพยายามในการตรวจสอบให้มากขึ้นไปพร้อมกับการเพิ่มคุณภาพของการสอบบัญชี มีผลทำให้ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีสูงขึ้นในที่สุด ถึงแม้ว่าผู้สอบบัญชีได้มีการวางแผนในการลดความเสี่ยงและบริหารความเสี่ยงอย่างเหมาะสมตามมาตรฐานการสอบบัญชีแล้วก็ตาม ความเสี่ยงของการสอบบัญชีก็ยังคงดำรงอยู่รวมทั้งผู้บริหารยังคงตกแต่งผลการดำเนินงานให้เป็นที่พอใจของตนเองต้องการส่งผลให้เกิดแนวโน้มในการจัดการกำไร

งานวิจัยฉบับนี้ให้ความสำคัญกับการที่ผู้บริหารมีแนวโน้มในการจัดการกำไรและการบริหารความเสี่ยงของผู้สอบบัญชี โดยผู้สอบบัญชีจำเป็นต้องปรับปรุงวิธีการตรวจสอบ โดยเพิ่มความพยายามในการตรวจสอบ เพิ่มระยะเวลา หรือเพิ่มบุคลากรที่มีประสบการณ์และมีความเชี่ยวชาญเพื่อช่วยลดการสูญเสียชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีที่เกี่ยวข้องกับความเสียหายจากการจัดการกำไรส่งผลให้ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีสูงขึ้นเพื่อให้ครอบคลุมต้นทุนส่วนเพิ่มที่เกิดจากความเสียหายดังกล่าว จากที่ได้กล่าวมา

ข้างต้นมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bedard and Johnstone (2004) ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินความเสี่ยงจากการจัดการกำไรและความเสียหายจากการกำกับดูแลกิจการของผู้สอบบัญชีและการตัดสินใจในการวางแผนงานรวมทั้งการกำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชี พบว่าผู้สอบบัญชีจะตอบสนองต่อความเสี่ยงจากการจัดการกำไรด้วยการเพิ่มอัตราค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีและชั่วโมงการสอบบัญชี โดยงานวิจัยของ Bedard and Johnstone (2004) เป็นการพิจารณาในมุมมองทางด้านผู้สอบบัญชีเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามงานวิจัยเกี่ยวกับการพิจารณาการจัดการกำไรผ่านรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีในมุมมองทางด้านผู้บริหารในประเทศไทยหลักฐานดังกล่าวยังไม่เป็นที่ประจักษ์

กล่าวโดยสรุปแนวโน้มในการจัดการกำไรของผู้บริหารส่งผลให้ผู้สอบบัญชีต้องบริหารความเสี่ยงโดยการปรับปรุงแผนงาน เพิ่มความพยายามและคุณภาพในการตรวจสอบส่งผลให้ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีสูงขึ้นตามความเสี่ยงจากการจัดการกำไรที่เกิดขึ้น ดังนั้นงานวิจัยฉบับนี้จึงมีจุดมุ่งหมายในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการกำไรกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี โดยพิจารณาการจัดการกำไรในมุมมองของผู้บริหารผ่านรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจเป็นประเด็นสำคัญเพื่อให้ได้หลักฐานเชิงประจักษ์ที่ว่า การจัดการกำไรมีความสัมพันธ์กับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี รวมทั้งเพื่อให้เชื่อมั่นว่าผู้สอบบัญชีได้ตอบสนองต่อความเสี่ยงจากการจัดการกำไรแล้ว

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การรายงานทางการเงินอย่างไม่ถูกต้องและไม่เที่ยงตรงส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากปัญหาพื้นฐานของการวิวัฒนาการของโครงสร้างความเป็นเจ้าของกิจการ โดยที่เจ้าของเงินทุนไม่อาจเข้าไปตรวจสอบผลการปฏิบัติงานของผู้บริหารได้อย่างสมบูรณ์ ทำให้รายงานทางการเงินไม่อาจสะท้อนให้เห็นถึงผลการดำเนินงานและฐานะการเงินได้อย่างถูกต้องและน่าเชื่อถือ รวมทั้งไม่ได้ให้สัญญา

เตือนภัยใดๆ เป็นการล่วงหน้าต่อผู้ลงทุนและเจ้าหน้าที่ถึง ผลการดำเนินงานและฐานะการเงินที่แท้จริงของธุรกิจส่ง ผลให้การตัดสินใจลงทุนและการปล่อยสินเชื่อเป็นไป อย่างผิดพลาดและไม่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มเชิงเศรษฐกิจ การกระทำดังกล่าวสามารถอธิบายการจัดการกำไร (Earnings Management) ได้ด้วยทฤษฎีความเป็นกิจการ (Enterprise Theory) และทฤษฎีตัวแทน (Agency theory)

2.1 ทฤษฎีความเป็นกิจการ (Enterprise Theory) และทฤษฎีตัวแทน (Agency theory)

Alchian and Demsetz (1972) ได้พัฒนาทฤษฎี ตัวแทนขึ้น และ Jensen and Meckling (1976) ได้มีการ ขยายขอบเขตของทฤษฎีซึ่งพบว่า ทุกคนย่อมมีแรงผลักดัน ในอันที่จะทำทุกอย่างเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวด้วยกัน ทั้งสิ้น ผู้บริหารพยายามหาหนทางสร้างมูลค่าสูงสุดให้กับ กิจการก็ต่อเมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าสิ่งนั้นเอื้ออำนวย ผลประโยชน์ให้กับตนด้วยในเวลาเดียวกัน สมมติฐานที่อยู่ เบื้องหลังทฤษฎีตัวแทนก็คือ ทฤษฎีความเป็นกิจการ ซึ่งผู้เป็นเจ้าของกิจการ (ผู้ถือหุ้น) กับตัวผู้บริหารหรือ ผู้จัดการต่างฝ่ายต่างมีความขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์ ซึ่งกันและกัน โดยที่ผู้บริหารมีแนวโน้มที่จะทำการตัดสินใจ ใดๆ ที่จะนำไปสู่การสร้างอรรถประโยชน์สูงสุดให้กับ ตัวเองโดยไม่คำนึงถึงว่าการตัดสินใจนั้นจะก่อให้เกิด อรรถประโยชน์หรือความมั่งคั่งสูงสุดแก่ตัวผู้เป็นเจ้าของ กิจการหรือไม่

ความเป็นตัวแทน (Agency) เป็นความสัมพันธ์ที่ เกิดจากความยินยอมพร้อมใจระหว่างบุคคลสองฝ่าย โดยที่บุคคลฝ่ายหนึ่งคือตัวแทน (Agent) ตกลงที่จะทำการ ในฐานะที่เป็นตัวแทนให้กับอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่า ตัวการ (Principal) ผลจากการนี้ย่อมหมายถึงว่าหากกิจการ ไม่มีเครื่องมือใดๆ ในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้ บริหาร (Monitoring device) และหากผู้บริหารตัดสินใจที่จะทำการใดๆ เพื่อสร้างความมั่งคั่งให้กับตนเอง ไม่ว่าจะ โดยการจัดสรรทรัพยากรไปสู่ตนเองนอกเหนือจาก

ผลตอบแทนที่ได้มีการตกลงไว้ในสัญญาหรือมีพฤติกรรม ล้อลฉลในหน้าที่ ผู้เป็นเจ้าของกิจการและผู้เป็นเจ้าของนี้ย่อม ปฏิเสธที่จะให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่กิจการต่อไป

ในทำนองเดียวกันหากกิจการไม่มีเครื่องมือใดๆ ในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้บริหาร ผู้บริหาร ก็อาจตัดสินใจทำธุรกรรมที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงกับกิจการ ตามมาหรือตัดสินใจทำธุรกรรมอื่นๆ ในลักษณะเดียวกันที่ จะส่งผลเสียต่อผู้เป็นเจ้าของนี้บนความได้เปรียบของผู้ถือหุ้น การมีเครื่องมือในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของ ผู้บริหารจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้ความแน่ใจว่า สัญญาที่ทำขึ้นระหว่างผู้บริหาร ผู้ถือหุ้นและผู้เป็นเจ้าของนี้ ได้มีการยึดถือปฏิบัติตามนั้นจริง (วรงค์ดี, 2546)

ทฤษฎีดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า กิจการไม่ใช่ หน่วยงานอิสระ หากแต่เป็นเครือข่ายของสัญญา (ทั้งที่เป็น ลายลักษณ์อักษรและไม่ใช่ลายลักษณ์อักษร) ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร ผู้ถือหุ้น เจ้าหนี้ หน่วยงานราชการ โดยที่แต่ละฝ่ายย่อมมีแรงจูงใจที่จะตัดสินใจ ที่จะก่อให้เกิดผลประโยชน์ส่วนตัวด้วยกันทั้งสิ้น ความขัดแย้งกันในผลประโยชน์อาจเกิดขึ้นเมื่อแต่ละฝ่าย ดำเนินการเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเอง กล่าวคือผู้ถือหุ้นไม่สามารถล่วงรู้ข้อมูลการตัดสินใจ ของผู้บริหาร ซึ่งเป็นเหตุให้ผู้บริหารมีการจัดการกำไร ผ่านรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร เพื่อตกแต่งงบการเงินให้ขึ้นไปตามทิศทางที่ผู้บริหารต้องการ

2.2 มาตรฐานการสอบบัญชีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

เนื่องจากงานวิจัยนี้เกี่ยวข้องกับความเสี่ยงซึ่งเป็น หน้าที่ของคณะกรรมการบริษัทในการรับผิดชอบต้อง ดำเนินการป้องกัน และควบคุมมิให้เกิดขึ้น หรือให้เกิดขึ้น ในทางที่ส่งผลกระทบต่อองค์กรให้น้อยที่สุดเท่าที่ จะเป็นไปได้

ความเสี่ยง หมายถึง เหตุการณ์ซึ่งเป็นเหตุการณ์ ที่อาจเกิดขึ้นตามปกติธรรมดาหรือเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยไม่คาดฝัน โดยเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นเป็นกระบวนการ

ทำให้เกิดผลกระทบ โดยตรงหรือโดยทางอ้อม ต่อองค์การในทางที่ทำให้เกิดความสูญเสียทรัพย์สินหรือ การสูญเสียโอกาสหรือส่งผลกระทบต่อ การดำเนินงานขององค์กร

ดังนั้นในการวางแผนงานสอบบัญชีของผู้สอบ บัญชีจะมีการพิจารณาถึงความเสี่ยงและสาระสำคัญ โดย การประเมินความเสี่ยงซึ่งเป็นไปตามมาตรฐานการสอบบัญชี ที่เกี่ยวข้องดังนี้

มาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 240 เรื่อง การทุจริตและข้อผิดพลาด

มาตรฐานการสอบบัญชีฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดมาตรฐานและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้สอบบัญชีในการพิจารณาการทุจริตและข้อผิดพลาด ในการตรวจสอบงบการเงินในการวางแผนและปฏิบัติงานสอบบัญชีรวมถึงการประเมินและรายงานผลการตรวจสอบ ผู้สอบบัญชีควรพิจารณาถึงความเสี่ยงที่งบการเงินจะแสดง ข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ ซึ่งเป็นผลมา จากการทุจริตและข้อผิดพลาด

การประเมินความเสี่ยงในการวางแผนการตรวจสอบ ผู้สอบบัญชีควรประเมินความเสี่ยงที่การทุจริตและ ข้อผิดพลาดอาจทำให้งบการเงินแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อ เท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญและผู้สอบบัญชีควรสอบถาม ผู้บริหารว่าได้พบการทุจริตหรือข้อผิดพลาดที่สำคัญหรือไม่ จากการประเมินความเสี่ยง ผู้สอบบัญชีควรกำหนดวิธีการ ตรวจสอบ เพื่อให้ได้ความเชื่อมั่นอย่างมีเหตุผลว่าจะตรวจ พบการแสดงผลข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงซึ่งเกิดจากการทุจริต หรือข้อผิดพลาดอันเป็นสาระสำคัญต่องบการเงิน โดยรวม

วิธีการปฏิบัติเมื่อมีข้อบ่งชี้ว่าอาจมีการทุจริตหรือ ข้อผิดพลาด

- เมื่อการใช้วิธีการตรวจสอบที่กำหนดจากการ ประเมินความเสี่ยงให้ข้อบ่งชี้ว่าอาจมีการทุจริตหรือ ข้อผิดพลาด ผู้สอบบัญชีควรพิจารณาผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น

ต่องบการเงิน หากผู้สอบบัญชีเชื่อว่าการทุจริตหรือ ข้อผิดพลาดที่มีข้อบ่งชี้ที่นี้อาจมีผลกระทบอย่างเป็นสาระ สำคัญต่องบการเงิน ผู้สอบบัญชีควรปรับเปลี่ยนหรือ ขยายวิธีการตรวจสอบให้เหมาะสม

- ในกรณีที่ไม่สามารถจัดข้อสงสัยเกี่ยวกับการ ทุจริตหรือข้อผิดพลาดแม้ว่าจะได้ปรับเปลี่ยนหรือขยายวิธี การตรวจสอบแล้ว ผู้สอบบัญชีควรปรึกษากับผู้บริหารและ ควรพิจารณาว่าเรื่องดังกล่าวได้แสดงหรือแก้ไขในงบการเงินอย่างเหมาะสมหรือไม่ นอกจากนี้ ผู้สอบบัญชีควร พิจารณาผลกระทบที่อาจมีต่อรายงานของผู้สอบบัญชีด้วย

- ผู้สอบบัญชีควรพิจารณาถึงผลของการทุจริต และข้อผิดพลาดที่สำคัญต่อเรื่องอื่นที่เกี่ยวข้องในการ สอบบัญชี โดยเฉพาะความเชื่อถือได้ของคำรับรองของ ผู้บริหาร

การรายงานการทุจริตและข้อผิดพลาด หากผู้สอบ บัญชีสรุปว่าการทุจริตหรือข้อผิดพลาดมีผลกระทบอย่าง เป็นสาระสำคัญต่องบการเงินและไม่ได้แสดงหรือแก้ไข ในงบการเงินอย่างเหมาะสม ผู้สอบบัญชีควรแสดงความเห็น อย่างมีเงื่อนไขหรือแสดงความเห็นว่างบการเงินไม่ถูกต้อง

มาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 400 เรื่อง การประเมินความเสี่ยงในการสอบบัญชีกับการควบคุมภายใน

ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการให้ได้ว่าซึ่ง ความเข้าใจในระบบบัญชีและระบบการควบคุมภายใน และความเสียหายในการสอบบัญชีรวมทั้งองค์ประกอบของ ความเสี่ยงนั้น ซึ่งได้แก่ ความเสี่ยงสืบเนื่อง ความเสี่ยง จากการควบคุมและความเสี่ยงจากการตรวจสอบ โดย ผู้สอบบัญชีควร ได้มาซึ่งความเข้าใจในระบบบัญชีและ ระบบการควบคุมภายในอย่างเพียงพอ เพื่อที่จะวางแผน การตรวจสอบและพัฒนาวิธีการตรวจสอบให้มี ประสิทธิภาพ ผู้สอบบัญชีควร ใช้ดุลยพินิจเกี่ยวกับผู้ประกอบ วิชาชีพในการประเมินความเสี่ยงในการสอบบัญชีและ

กำหนดวิธีการตรวจสอบ เพื่อให้แน่ใจว่าความเสี่ยงในการสอบบัญชีได้ลดลงจนถึงระดับต่ำพอที่จะยอมรับได้

ความเสี่ยงในงานสอบบัญชี หมายถึง ความเสี่ยงที่ผู้สอบบัญชีแสดงความเห็นที่ไม่เหมาะสม เมื่องบการเงินแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ ความเสี่ยงในการสอบบัญชีมีองค์ประกอบสามส่วน ได้แก่ ความเสี่ยงสืบเนื่อง ความเสี่ยงจากการควบคุม และ ความเสี่ยงจากการตรวจสอบ

ความเสี่ยงสืบเนื่อง คือ โอกาสที่ยอดคงเหลือของบัญชีหรือประเภทของรายการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงซึ่งอาจมีสาระสำคัญในแต่ละรายการ หรือมีสาระสำคัญเมื่อรวมกับการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงในยอดคงเหลืออื่นหรือประเภทของรายการอื่น โดยไม่คำนึงถึงการควบคุมภายในที่อาจมีอยู่ซึ่งอาจป้องกันหรือตรวจพบและแก้ไขการแสดงผลข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงดังกล่าวได้

ในการกำหนดแผนการสอบบัญชีโดยรวม ผู้สอบบัญชีควรประเมินความเสี่ยงสืบเนื่องในระดับงบการเงิน และในการกำหนดแนวการสอบบัญชี ผู้สอบบัญชีควรพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างผลการประเมินดังกล่าวกับสิ่งที่ผู้บริหารได้ให้การรับรองไว้เกี่ยวกับยอดคงเหลือในบัญชีและประเภทของรายการที่มีสาระสำคัญหรือถือว่า ความเสี่ยงสืบเนื่องสำหรับสิ่งที่ผู้บริหารได้ให้การรับรองอยู่ในระดับสูง

ความเสี่ยงจากการควบคุม คือ ความเสี่ยงที่ระบบบัญชีหรือระบบการควบคุมภายใน ไม่สามารถป้องกันหรือตรวจพบและแก้ไขการแสดงผลข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงได้อย่างทันเวลา การแสดงผลข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอาจเกิดขึ้นในยอดคงเหลือของบัญชีหรือประเภทของรายการ และอาจมีสาระสำคัญในแต่ละรายการหรือมีสาระสำคัญเมื่อรวมกับการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงในยอดคงเหลืออื่นหรือประเภทของรายการอื่น

การประเมินความเสี่ยงจากการควบคุม หลังจากที่ได้มาซึ่งความเข้าใจในระบบบัญชีและระบบการควบคุมภายในแล้ว ผู้สอบบัญชีควรประเมินความเสี่ยงจาก

การควบคุมในเบื้องต้นสำหรับแต่ละยอดคงเหลือในบัญชีหรือแต่ละประเภทของรายการที่มีสาระสำคัญซึ่งผู้บริหารได้ให้การรับรองไว้

ความเสี่ยงจากการตรวจสอบ คือ ความเสี่ยงที่วิธีการตรวจสอบเนื้อหาสาระซึ่งผู้สอบบัญชีใช้จะไม่สามารถตรวจพบการแสดงผลข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงที่มีอยู่ในยอดคงเหลือของบัญชีหรือประเภทของรายการ โดยการแสดงผลข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงนั้นอาจมีสาระสำคัญในแต่ละรายการ หรือมีสาระสำคัญเมื่อรวมกับการแสดงผลข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงในยอดคงเหลืออื่นหรือประเภทของรายการอื่น

การกำหนดวิธีการตรวจสอบ ผู้สอบบัญชีจะพิจารณาถึงผลการประเมินความเสี่ยงจากการควบคุมในเบื้องต้นร่วมกับผลการประเมินความเสี่ยงสืบเนื่อง เพื่อกำหนดความเสี่ยงจากการตรวจสอบที่เหมาะสมพอที่จะยอมรับได้สำหรับสิ่งที่ผู้บริหารได้ให้การรับรองไว้เกี่ยวกับงบการเงิน และเพื่อกำหนดลักษณะ ระยะเวลาและขอบเขตของวิธีการตรวจสอบเนื้อหาสาระสำหรับสิ่งที่ผู้บริหารได้ให้การรับรองไว้ดังกล่าว

นอกจากนี้จากการทบทวนวรรณกรรมในอดีต เช่น Johnstone (2000) และ Graham and Bedard (2003) ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้สอบบัญชีซึ่งพบผลที่สอดคล้องกันกับแนวปฏิบัติของมาตรฐานการสอบบัญชี และพบว่าผู้สอบบัญชีตอบสนองต่อความเสี่ยงโดยการวางแผนการตรวจสอบและการกำหนดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

2.3 การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

การสร้างความมั่นใจให้กับผู้ลงทุนนั้น งบการเงินต้องผ่านการตรวจสอบและแสดงความเห็น โดยผู้สอบบัญชีก่อนนำเสนอให้ผู้ถือหุ้นหรือเจ้าของกิจการอนุมัติซึ่งถือเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือให้งบการเงินได้

ในอีกระดับหนึ่ง รายงานผู้สอบบัญชีจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากเป็นความเห็นของผู้เชี่ยวชาญอิสระที่ช่วยบอกว่างบการเงินที่บริษัทจัดทำขึ้นนั้นถูกต้องหรือมีข้อควรระวังหรือไม่ โดยค่าธรรมเนียมนการสอบบัญชีเป็นผลตอบแทนจากการปฏิบัติงาน ซึ่งถือเป็นรายได้ส่วนใหญ่ของสำนักงาน โดยมีงานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวกับค่าธรรมเนียนการสอบบัญชีดังนี้

Schelleman and Knechel (2005) ศึกษาเกี่ยวกับความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกำไรของบริษัทที่มีผลกระทบต่อข้อกำหนดราคา และการให้บริการงานสอบบัญชี ซึ่งให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้สอบบัญชีในการลดการจัดการกำไร โดยการปรับค่าธรรมเนียนการสอบบัญชีหรือความพยายามในการตรวจสอบที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยงของการปรับแต่งงบการเงิน นอกจากนี้ Francis and Krishnan (1999) พบว่าผู้สอบบัญชีบริหารความเสี่ยงของการจัดการกำไร ดังนี้ (1) ไม่รับงานสำหรับลูกค้าที่มีความเสี่ยงสูงจากการจัดการกำไร (2) คิดค่าธรรมเนียนการสอบบัญชีให้สูงขึ้นสำหรับลูกค้าที่มีความเสี่ยงมากขึ้น (3) เพิ่มความพยายามในการตรวจสอบ (4) การเจรจาปรับปรุงงบการเงินและหรือ (5) การใช้ความระมัดระวังในการรายงานผลการตรวจสอบโดยการออกรายงานแบบมีเงื่อนไข โดยการศึกษาครั้งนี้ให้ความสนใจกับการคิดค่าธรรมเนียนการสอบบัญชีให้สูงขึ้นและการเพิ่มความพยายามในการตรวจสอบ จากงานวิจัยในอดีตเกี่ยวกับการกำหนดราคาค่าธรรมเนียนการสอบบัญชีและการให้บริการงานสอบบัญชีรวมทั้งการจัดการกำไร มีตัวแบบสำหรับค่าธรรมเนียนการสอบบัญชี ความพยายามในการสอบบัญชี อัตราค่าแรง (เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพของผู้สอบบัญชี) ข้อตกลงเกี่ยวกับกำไรขั้นต้น และอัตราส่วนระหว่างค่าธรรมเนียนการสอบบัญชีที่เกิดขึ้นจริงกับช่วงการตรวจสอบด้วยอัตราค่าธรรมเนียนการสอบบัญชีรวมทั้งการวัดการจัดการกำไร โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงสำรวจจากสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ Big 6 แห่งหนึ่งของประเทศเนเธอร์แลนด์ ซึ่งใช้ข้อมูลจากข้อตกลงในการรับงานสอบบัญชีจำนวน 119 ตัวอย่าง

ผลการศึกษาพบว่าการจัดการกำไรทำให้ค่าธรรมเนียนการสอบบัญชีเพิ่มขึ้นอย่างมีสาระสำคัญเช่นเดียวกันกับความพยายามในการตรวจสอบบัญชี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Francis and Krishnan (1999) อย่างไรก็ตามไม่พบกำไรส่วนเพิ่มเนื่องจากไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างรายการคงค้างกับกำไรขั้นต้น

Bedard and Johnstone (2004) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินความเสี่ยงจากการจัดการกำไรและความเสี่ยงจากการกำกับดูแลกิจการของผู้สอบบัญชีและการตัดสินใจในการวางแผนงานรวมทั้งการกำหนดค่าธรรมเนียนสอบบัญชีสำหรับความเสี่ยงดังกล่าว โดยศึกษาข้อมูลจากลูกค้าที่มีการประเมินความเสี่ยงอย่างต่อเนื่อง โดยใช้แบบสอบถามเพื่อถามถึงความเสี่ยงจาก การจัดการกำไรและความเสี่ยงจากการกำกับดูแล และใช้ Ordinary least squares (OLS) regressions เพื่อทดสอบสมมติฐาน ในช่วงระยะเวลาปี 2000-2001 ผลการศึกษาพบว่า ผู้สอบบัญชีวางแผนงานสอบเพื่อเพิ่มความพยายามในการตรวจสอบและเพิ่มอัตราค่าธรรมเนียนการสอบบัญชีสำหรับลูกค้าที่มีความเสี่ยงจากการจัดการกำไร และพบความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันระหว่างความเสี่ยงจากการจัดการกำไรกับความพยายามในการสอบบัญชีและอัตราค่าธรรมเนียนสอบบัญชี นอกจากนี้ความพยายามและอัตราค่าธรรมเนียนดังกล่าวจะสูงขึ้นในกรณีที่ลูกค้ามีความเสี่ยงจากการกำกับดูแลกิจการเพิ่มขึ้น จากผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าผู้สอบบัญชีเป็นผู้ที่เข้าใจสถานการณ์ที่เกี่ยวกับการจัดการเชิงรุกและความไม่เพียงพอของการกำกับดูแลกิจการ

Gul, Chen and Tsui (2003) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร ส่วนการถือหุ้นของผู้บริหาร ค่าตอบแทนผู้บริหาร และค่าธรรมเนียนการสอบบัญชี ในการวัดรายการคงค้างทั้งหมดใช้ตัวแบบของ Jones (1991) และ Dechow et al. (1995) สำหรับการวัดค่าสัมบูรณ์ของรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารใช้ Cross-sectional modified Jones 1991 model และในการทดสอบสมมติฐานใช้ Ordinary least squares (OLS) regressions โดยใช้ข้อมูลใน

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยปี 1993 จำนวน 648 บริษัท พบว่ามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันระหว่างรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี โดยเฉพาะรายการคงค้างที่ทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของกำไร สำหรับสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารพบว่าในกรณีที่มีสัดส่วนการถือหุ้นสูง มีผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีลดลง และกรณีที่ผู้บริหารมีสัดส่วนการถือหุ้นต่ำความสัมพันธ์ระหว่างรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีเพิ่มมากขึ้นและพบว่าค่าตอบแทนผู้บริหารที่สูงนั้นทำให้ผู้บริหารพยายามที่จะปรับปรุงรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจเพื่อเพิ่มค่าตอบแทนดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีที่ว่าผู้บริหารที่มีสัดส่วนการถือหุ้นสูงจะใช้รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารในการเปลี่ยนแปลงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับมูลค่า ในขณะที่เดียวกันผู้บริหารที่มีค่าตอบแทนที่สูงขึ้นอยู่กับข้อมูลทางบัญชีสูงจะใช้รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารในการบริหารกำไรเพื่อปรับปรุงค่าตอบแทนของผู้บริหาร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 การพัฒนาสมมติฐานการวิจัยและตัวแบบ

จากการทบทวนวรรณกรรมสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการกำไรของผู้บริหารนั้นเกิดจากการใช้ดุลยพินิจในการตกแต่งผลการดำเนินงานที่อาศัยความไม่เท่าเทียมกันของข้อมูลในการจัดทำงบการเงิน และรายการคงค้างถือเป็นรายการหนึ่ง que ผู้บริหารใช้ในการปรับแต่งผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามความต้องการของผู้บริหารและความคาดหวังของนักลงทุน นอกจากนี้งานวิจัยในอดีตพบความสัมพันธ์ระหว่างความเสี่ยงจากการจัดการกำไรกับความพยายามในการสอบบัญชีและอัตราค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี โดยพิจารณาในมุมมองของผู้สอบบัญชีจาก

ความสัมพันธ์ดังกล่าวนำไปสู่ปัญหาการวิจัยที่ว่า การจัดการกำไรไม่มีความสัมพันธ์กับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีหรือไม่ โดยพิจารณาการจัดการกำไรในมุมมองของผู้บริหารผ่านรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจ และถ้ามีอยากทราบว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวจะเป็นไปในทิศทางใด และเพื่อตอบปัญหาการวิจัยให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้นจำเป็นต้องมีการพัฒนาสมมติฐานการวิจัยและตัวแบบสำหรับการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุในการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการกำไรกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ผู้วิจัยได้พัฒนาสมมติฐานการวิจัยและตัวแบบในการวิจัยสำหรับตัวแบบประกอบด้วย (1) ตัวแปรที่สนใจศึกษาและ (2) ตัวแปรควบคุม

สมมติฐานและตัวแบบเกี่ยวกับการจัดการกำไรผ่านรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร โดยใช้แนวคิดในการคำนวณรายการคงค้างทั้งหมดจากแนวคิด Cash Flow Based Approach

จากการศึกษาของ Schelleman and Knechel (2005) เรื่องความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกำไรของบริษัทที่มีผลกระทบต่อการกำหนดราคา และการให้บริการงานสอบบัญชี ซึ่งให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้สอบบัญชีในการลดการจัดการกำไร ผลการวิจัยพบว่าการจัดการกำไรทำให้ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีเพิ่มขึ้นอย่างมีสาระสำคัญเช่นเดียวกันกับความพยายามในการตรวจสอบบัญชี และจากการวิจัยของ Bedard and Johnstone (2004) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินความเสี่ยงจากการจัดการกำไรและความเสี่ยงจากการกำกับดูแลกิจการของผู้สอบบัญชีและการตัดสินใจในการวางแผนงานรวมทั้งการกำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชีสำหรับความเสี่ยงดังกล่าว ผลการศึกษาพบว่า ผู้สอบบัญชีวางแผนงานสอบเพื่อเพิ่มความพยายามในการตรวจสอบและเพิ่มอัตราค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีสำหรับลูกค้าที่มีความเสี่ยงจากการจัดการกำไร ดังนั้นผู้วิจัยคาดว่าจัดการกำไรซึ่งเป็นความเสี่ยงของบริษัท น่าจะส่งผลต่อค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

เนื่องจากเมื่อผู้สอบบัญชีประเมินความเสี่ยงแล้วจะบริหารความเสี่ยงดังกล่าวโดยการขยายขอบเขตของการตรวจสอบเพิ่มความพยายามและระยะเวลาในการตรวจสอบ รวมทั้งเพิ่มคุณภาพในการตรวจสอบ อันส่งผลต่อค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี และเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการกำไรกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีผู้วิจัยสามารถตั้งสมมติฐานการวิจัยดังนี้

H₁: การจัดการกำไรมีความสัมพันธ์กับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

จากการศึกษาของ Abbott et al. (2006) เรื่องการจัดการกำไร ความเสี่ยงจากการดำเนินคดีกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ผลการวิจัยพบว่าค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีมีความสัมพันธ์กับการจัดการกำไรทั้งที่เป็นการจัดการกำไร

ให้สูงขึ้นและการจัดการกำไรให้ต่ำลง และจากการศึกษาของ Gul et al. (2003) ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร สัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหาร ค่าตอบแทนผู้บริหาร และค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ผลการวิจัยพบว่ามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันระหว่างรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี โดยเฉพาะรายการคงค้างที่ทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของกำไร ดังนั้นผู้วิจัยจึงคาดว่าจัดการกำไรโดยคำนึงถึงทิศทางของการจัดการกำไร กล่าวคือการจัดการกำไรที่มีค่าเป็นบวกบ่งบอกถึงการจัดการกำไรให้สูงขึ้น และการจัดการกำไรที่มีค่าเป็นลบบ่งบอกถึงการจัดการกำไรให้ต่ำลงน่าจะมีความสัมพันธ์กับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

$$\begin{aligned}
 \text{LNAFEE} = & \beta_0 + \beta_1 \text{ABS DISCACC} * \text{INCR} \\
 & + \beta_2 \text{ABS DISCACC} * \text{DECR} + \beta_3 \text{SIZE} + \beta_4 \text{LIQ} \\
 & + \beta_5 \text{LEVERAGE} + \beta_6 \text{RECURLOSS} + \beta_7 \text{PRIOROPIN} \\
 & + \beta_8 \text{BIG4} + \beta_9 \text{ACIND} + \beta_{10} \text{SUBS} + \varepsilon
 \end{aligned}$$

เพื่อการควบคุมผลกระทบจากปัจจัยอื่นที่อาจมีแนวโน้มที่อาจจะส่งผลต่อค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีของบริษัท (นอกเหนือจากตัวแปรที่สนใจศึกษา) ดังนั้นจึงต้องมีการควบคุมตัวแปรที่อาจจะมีความสัมพันธ์กับการจัดการกำไร สำหรับตัวแปรที่ใช้ในการควบคุมผลการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย ขนาดของบริษัท (SIZE) คำนวณจาก Natural log ของสินทรัพย์ทั้งหมด เพื่อลดความแตกต่างของตัวเลขที่ใช้แทนค่าตัวแปร อัตราส่วนทุนหมุนเวียน (LIQ) และอัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ (LEVERAGE) ใช้วัดความเสี่ยงทางธุรกิจของลูกค้า ผลขาดทุนจากการดำเนินงาน (RECURLOSS) ผลขาดทุนจากการดำเนินงานเป็นตัวบ่งชี้ถึงผลการดำเนินงาน

ในอดีตของบริษัทที่ประสบกับภาวะขาดทุนสุทธิ รายงานของผู้สอบบัญชีงวดก่อน (PRIOROPIN) ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี (BIG 4) สัดส่วนความเป็นอิสระของคณะกรรมการตรวจสอบ (ACIND) และจำนวนบริษัทย่อยที่นำมาทำงานการเงินรวม (SUBS)

3.2 การคำนวณการจัดการกำไรผ่านรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร

การจัดการกำไรสามารถอธิบายผ่านรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร โดยมีขั้นตอนการคำนวณหา ดังนี้

1. รายการคงค้างทั้งหมด (Total accruals) สามารถคำนวณได้ดังนี้

คำนวณโดยใช้แนวคิด Cash flow based approach

$$TA_t = NI_t - CFO_t \quad (1)$$

โดย

NI_t = กำไรก่อนรายการพิเศษ

CFO_t = กระแสเงินสดจากการดำเนินงาน

2. จากการคำนวณรายการคงค้างทั้งหมดในสมการที่ (1) นำผลลัพธ์ที่คำนวณได้มาใส่ในสมการถดถอยเพื่อคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์โดยใช้ Ordinary least squares (OLS) regressions

$$TA_t/A_{t-1} = \alpha_1 (1/A_{t-1}) + \beta_1 (\Delta REV_t / A_{t-1}) + \beta_2 (PPE_t / A_{t-1}) + \varepsilon \quad (2)$$

$$DA_t = TA_t/A_{t-1} - [\alpha_1 (1/A_{t-1}) + \beta_1 ((\Delta REV_t - \Delta REC_t) / A_{t-1}) + \beta_2 (PPE_t / A_{t-1})] \quad (3) \text{ โดย}$$

DA_t = รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร (Discretionary Accruals)

A_{t-1} = สินทรัพย์ทั้งหมด ณ สิ้นงวดในปีที่ t-1

ΔREV_t = การเปลี่ยนแปลงของรายได้จากการขาย

ΔREC_t = การเปลี่ยนแปลงของลูกหนี้การค้า

PPE = ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์สุทธิ

$\alpha_1, \beta_1, \beta_2$ = ค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้จากสมการที่ 2

จากสมการ Cross-sectional Modified Jones model

$$NDA_t = \alpha_1 (1/A_{t-1}) + \beta_1 ((\Delta REV_t - \Delta REC_t) / A_{t-1}) + \beta_2 (PPE_t / A_{t-1})$$

ทำให้สามารถคำนวณ รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร (Discretionary Accruals) ได้จากสูตร

$$DA_t = TA_t/A_{t-1} - NDA_t \text{ ตามสมการ (3) ที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น}$$

3. คำนวณหาค่ารายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร โดยใช้ Cross-sectional Modified Jones model เนื่องจากการศึกษางานวิจัยในอดีตเช่น Dechow et al. (1995) Guay et al. (1996) และ Gul et al. (2003) แสดงให้เห็นว่าตัวแบบดังกล่าวเป็นตัวแบบที่ดีที่สุดและดีกว่าตัวแบบอื่นๆ ในการทดสอบผลกระทบของรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร โดยสามารถคำนวณได้จากสูตร

4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการกำไรกับค่าธรรมเนียมนการสอบบัญชี ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงประจักษ์ (Empirical Research Methodology) โดยกลุ่มตัวอย่าง มีลักษณะที่ใช้ในการพิจารณาถือเป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยปี พ.ศ. 2548 และ พ.ศ. 2549 ที่มีรอบระยะเวลาบัญชีเริ่ม วันที่ 1 มกราคม สิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม โดยยกเว้นกลุ่มธุรกิจการเงิน ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มเงินทุนและหลักทรัพย์ กลุ่มธนาคาร และกลุ่มประกันภัยและประกันชีวิต เนื่องจากกลุ่มอุตสาหกรรมดังกล่าวมีรายการสินทรัพย์และหนี้สินที่แตกต่างจากกลุ่มอุตสาหกรรมอื่นๆ ซึ่งมีผลกระทบต่ออัตราส่วนทางการเงินที่ใช้ในการวิเคราะห์ ดังนั้นจึงไม่รวมกลุ่มอุตสาหกรรมดังกล่าวเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ และกลุ่มตัวอย่าง

จะต้องเป็นบริษัทที่มีข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครบถ้วน เมื่อพิจารณาประชากรแล้วพบว่ามีจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาทั้งสิ้น 645 ตัวอย่าง (ตาราง 1) ซึ่งแหล่งข้อมูลได้มาจากการทบทวนเอกสาร ตำรา รายงานการวิจัย เว็บไซต์ และสื่อข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งข้อมูลทฤษฎีที่สำคัญและจำเป็นต้องใช้ในการศึกษาประกอบด้วยข้อมูลในงบการเงิน ได้มาจากรฐานข้อมูลของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย หรือ SETSMART หรือจากเว็บไซต์ www.sec.or.th สำหรับข้อมูลการเปิดเผยค่าธรรมเนียมนการสอบบัญชีได้มาจากรายงานประจำปีของบริษัท หรือแบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1) ของบริษัท

ตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่างบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

รายชื่อกลุ่มอุตสาหกรรม		จำนวนบริษัท ปี 2548	จำนวนบริษัท ปี 2549	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง รวมทั้ง 2 ปี
1. กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร				
1.1	ธุรกิจการเกษตร	16	18	34
1.2	อาหารและเครื่องดื่ม	19	20	39
2. กลุ่มสินค้าอุปโภคบริโภค				
2.2	แฟชั่น	23	21	44
2.3	ของใช้ในครัวเรือนและสำนักงาน	9	10	19
2.3	ของใช้ส่วนตัวและเวชภัณฑ์	4	4	8
3. กลุ่มสินค้าอุตสาหกรรม				
3.1	วัสดุอุตสาหกรรมและเครื่องจักร	18	19	37
3.2	กระดาษและวัสดุการพิมพ์	2	2	4
3.3	บรรจุภัณฑ์	12	11	23
3.4	ปิโตรเคมีและเคมีภัณฑ์	12	13	25
3.5	ยานยนต์	17	16	33
4. กลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง				
4.1	พัฒนาอสังหาริมทรัพย์	42	43	85
4.2	วัสดุก่อสร้าง	24	26	50
5. กลุ่มทรัพยากร				
5.1	เหมืองแร่	1	1	2
5.2	พลังงานและสาธารณูปโภค	14	18	32
6. กลุ่มบริการ				
6.1	การแพทย์	11	13	24
6.2	การท่องเที่ยวและสันทนาการ	13	14	27
6.3	ขนส่งและโลจิสติกส์	9	10	19
6.4	บริการเฉพาะกิจ	2	2	4
6.5	พาณิชย์	13	14	27
6.6	สื่อและสิ่งพิมพ์	22	21	43
7. กลุ่มเทคโนโลยี				
7.1	ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์	10	9	19
7.2	เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	24	23	47
ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาทั้งสิ้น		317	328	645

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลและทำการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ส่วน ดังนี้

4.1 ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรที่ศึกษาในภาพรวม

การนำเสนอแบ่งเป็น 3 ส่วนหลักๆ คือ (1) ตัวแปรที่สนใจศึกษา (2) ตัวแปรควบคุม และ (3) ตัวแปร

ตาม ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ความถี่และร้อยละ (Frequency and Proportion) ค่าต่ำสุด (Minimum: Min) ค่าสูงสุด (Maximum: Max) ค่าฐานนิยม (Mode) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของตัวแปรที่สนใจศึกษาสามารถนำเสนอตามลำดับดังตาราง 2

ตารางที่ 2 ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรที่ศึกษาในภาพรวม

ตัวแปร	Min	Max	Mean	Std. dev.
รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารคำนวณโดยใช้แนวคิด Cash Flow Based Approach ในการคำนวณรายการคงค้างทั้งหมด	-0.77573	0.56106	0.01150	0.11966
ขนาดบริษัท (SIZE)	4.46176	13.52976	8.06121	1.39169
อัตราส่วนทุนหมุนเวียน (LIQ)	0.00388	25.30670	2.34957	2.49409
อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ (LEVERAGE)	0.00627	2.05059	0.43825	0.23418
สัดส่วนความเป็นอิสระของคณะกรรมการตรวจสอบ (ACIND)	60 100	99.54	0.03914	
จำนวนบริษัทย่อยที่นำมาทำงบการเงินรวม (SUBS)	0 95	4.84	9.141	
ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี (AUDIT FEES)	220,000.00	25,200,000.00	1,328,286.07	2.38

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ตัวแปร	Frequency	%
มีผลขาดทุนจากการดำเนินงาน (RECURLOSS)	66	10.20
ไม่มีผลขาดทุนจากการดำเนินงาน (NON RECURLOSS)	579	89.80
รายงานงวดก่อนเป็นแบบที่เปลี่ยนแปลงไป (LAST YEAR QUALIFIED OPINION)	145	22.50
รายงานงวดก่อนเป็นแบบที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไป (CLEAN AUDIT OPINION)	500	77.50
BIG 4	375	58.10
NON BIG 4	270	41.90
จำนวนกลุ่มตัวอย่าง = 645 ตัวอย่าง		

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน

การนำเสนอผลการวิจัยจากการวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงอนุมาน เทคนิคที่ใช้ คือการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) ซึ่งเป็นสถิติแบบหลายตัวแปร (Multivariate Statistics) ใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงระหว่างตัวแปรอิสระหลายๆ ตัวกับตัวแปรตาม 1 ตัว ซึ่งผู้วิจัยได้ทดสอบเงื่อนไขการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุและพบว่าสอดคล้องกับเงื่อนไขที่กำหนดไว้ทุกประการ ดังนี้ (1) ความคาดเคลื่อน e เป็นตัวแปรที่มีการแจกแจงปกติ (2) ค่าเฉลี่ยของการคาดเคลื่อนเป็นศูนย์ นั่นคือ $E(e)=0$ (เงื่อนไขข้อนี้เป็นจริงเสมอ) (3) ค่าแปรปรวนของความคาดเคลื่อนเป็นค่าคงที่ที่ไม่ทราบค่า $V(e)=\sigma_e^2$ (4) e_i และ e_j เป็นอิสระต่อกัน ; $i \neq j$ นั่นคือ covariance $(e_i, e_j)=0$ (5) ตัวแปรอิสระ ทุกตัวต้องเป็นอิสระกันหรือไม่เกิดปัญหา Multicollinearity ทั้งนี้เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการกำไรกับ

ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของการศึกษาครั้งนี้ การจัดการกำไรที่สนใจศึกษาประกอบด้วย (1) การจัดการกำไรที่คำนวณได้จากการใช้แนวคิดในการคำนวณรายการคงค้างทั้งหมดทั้ง 2 แนวคิดคือแนวคิด Balance Sheet Approach และ Cash Flow Based Approach และ (2) การจัดการกำไรที่คำนวณได้จากการใช้แนวคิดในการคำนวณรายการคงค้างทั้งหมดทั้ง 2 แนวคิดโดยคำนึงถึงทิศทางของการจัดการกำไร กล่าวคือการจัดการกำไรที่มีค่าเป็นบวกบ่งบอกถึงการจัดการกำไรให้สูงขึ้น และการจัดการกำไรที่มีค่าเป็นลบบ่งบอกถึงการจัดการกำไรให้ต่ำลง ผลการวิเคราะห์แสดงดังตาราง 4

ตารางที่ 4 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการกำไรที่คำนึงถึงทิศทางของการจัดการกำไรกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีโดยใช้แนวคิด Cash Flow Based Approach ในการคำนวณรายการคงค้างทั้งหมด

ตัวแปร	ทิศทางความสัมพันธ์ที่คาดหวัง (Predicted relation)	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โดยประมาณ (β)	p-value
Dependent (Audit fees วัดค่าโดยใช้ Natural log ของค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี)	N/A	N/A	N/A
Constant	None	11.380	0.000***
ABS DISCACC*INCR (วัดค่าโดยใช้ค่าสัมบูรณ์ของการจัดการกำไรคุณด้วย 1 = การจัดการกำไรให้สูงขึ้น และ 0 = กรณีอื่นๆ)	+	0.197	0.432
ABS DISCACC*DECR (วัดค่าโดยใช้ค่าสัมบูรณ์ของการจัดการกำไรคุณด้วย 1 = การจัดการกำไรให้ต่ำลง และ 0 = กรณีอื่นๆ)	-	0.656	0.017***
SIZE (วัดค่าโดยใช้ Natural log ของสินทรัพย์ทั้งหมด)	+	0.293	0.000***
LIQ (วัดค่าโดยใช้สินทรัพย์หมุนเวียนหารด้วยหนี้สินหมุนเวียน)	-	-0.009	0.292
LEVERAGE (วัดค่าโดยใช้หนี้สินรวมหารด้วยสินทรัพย์รวม)	+	0.027	0.788
RECURLOSS (วัดค่าโดย 1 = บริษัทมีผลขาดทุนจากการดำเนินงานอย่างน้อย 2 ปีภายใน 3 ปีที่ผ่านมา และ 0 = กรณีอื่นๆ)	+	0.162	0.014***
PRIOROPIN (วัดค่าโดย 1 = รายงานแบบที่เปลี่ยนแปลงไป และ 0 = กรณีอื่นๆ)	+	0.061	0.179
BIG 4 (วัดค่าโดย 1 = BIG 4 และ 0 = NON-BIG 4)	+	0.369	0.000***
ACIND (วัดค่าโดยใช้อัตราส่วนระหว่างจำนวนคณะกรรมการตรวจสอบที่มีความเป็นอิสระกับคณะกรรมการตรวจสอบทั้งหมด)	-	-0.095	0.841
SUBS (วัดค่าโดยนับจำนวนบริษัทย่อยทั้งหมด)	+	0.039	0.000***

*** บ่งบอกถึงระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 R = 0.848, R² = 0.720, Adjusted R² = 0.715

จำนวนกลุ่มตัวอย่าง = 645 ตัวอย่าง p-value ของตัวแบบ = 0.000

ผลของการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุที่ระดับความเชื่อมั่น 95% พบว่าตัวแปรการจัดการกำไรที่มีค่าลบ บ่งบอกถึงการจัดการกำไรให้ต่ำลงมีความสัมพันธ์กับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) สำหรับตัวแปรควบคุมที่มีทิศทางและความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางที่คาดหวัง คือ ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี มีแนวโน้มสูงขึ้น ถ้าลูกค้าเป็นบริษัทที่มีขนาดใหญ่ ผลการดำเนินงานอยู่ในสถานะขาดทุนสุทธิอย่างต่อเนื่อง มีการใช้บริการงานสอบบัญชีจากสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (BIG 4) และมีจำนวนบริษัทย่อยที่นำมาทำงานการเงินรวมหลายบริษัท

จากผลการวิเคราะห์ตัวแปรการจัดการกำไรให้ต่ำลงพบว่ามีความสัมพันธ์กับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีในกรณีของการคำนวณรายการคงค้างทั้งหมดจากแนวคิด Cash Flow Based Approach แต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นไปในทิศทางตรงข้ามซึ่งมีความขัดแย้งกับงานวิจัยของ Gul et al. (2003) แสดงให้เห็นว่าผลการทดสอบเมื่อคำนึงถึงทิศทางของการจัดการกำไรในการวิเคราะห์ในภาพรวม ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีไม่ได้เป็นตัวสะท้อนความเสี่ยงจากการจัดการกำไรอย่างแท้จริง

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ สามารถอภิปรายผลการวิจัยตามประเด็นที่มุ่งเน้นศึกษาตามสมมติฐานการวิจัยและจากผลการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการกำไรกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีสามารถอภิปรายได้ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการกำไรกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ในภาพรวม พบว่าการจัดการกำไร ไม่มีความสัมพันธ์กับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี กล่าวคือความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นพบที่มีความ

ขัดแย้งกับงานวิจัยในอดีตของ Gul et al. (2003) ผลการวิจัยพบความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันระหว่างรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี โดยเฉพาะรายการคงค้างที่ทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของกำไร จากผลการวิเคราะห์ในภาพรวมแสดงให้เห็นว่า ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีไม่ได้เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเสี่ยงจากการจัดการกำไรของผู้สอบบัญชี อย่างไรก็ตามในการปฏิบัติงานตรวจสอบผู้สอบบัญชีต้องปฏิบัติตามมาตรฐาน การสอบบัญชีอยู่แล้ว รวมทั้งผู้สอบบัญชีได้ทำการบริหารความเสี่ยงซึ่งเป็นไปตามมาตรฐานการสอบบัญชีรหัส 400 เรื่องการประเมินความเสี่ยงในการสอบบัญชีกับการควบคุมภายใน ที่ว่าผู้สอบบัญชีควรใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพในการประเมินความเสี่ยงในการสอบบัญชีและกำหนดวิธีการตรวจสอบเพื่อให้แน่ใจว่าความเสี่ยงในการสอบบัญชีได้ลดลงจนถึงระดับต่ำพอที่จะยอมรับได้และนอกจากนี้ผู้สอบบัญชีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ต้องเป็นผู้สอบบัญชีที่ได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์รวมทั้งต้องมีคุณลักษณะตามที่สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์กำหนดหรือสามารถกล่าวได้ว่าผู้สอบบัญชีได้ปฏิบัติงานตรวจสอบอย่างมีคุณภาพตามข้อบังคับและตามมาตรฐานการสอบบัญชี ดังนั้นประเด็นที่ว่าผู้สอบบัญชีไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานการสอบคือไม่ประเมินความเสี่ยงหรือไม่บริหารความเสี่ยงจากการจัดการกำไรจึงเป็นไปได้ และเมื่อพิจารณาประเด็นเกี่ยวกับการคำนวณค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีจากการสัมภาษณ์ผู้สอบบัญชีพบว่าสำนักงานสอบบัญชีมีการคำนวณค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีโดยใช้วิธี Recovery Rate ซึ่งเป็นวิธีการคำนวณในกรณีที่ผู้สอบบัญชีมีความเห็นว่าอัตราค่าธรรมเนียมของผู้ปฏิบัติงานคุณระยะเวลาที่ใช้สั้นอาจจะสูงเกินไป จึงมี

การกำหนดอัตราเป็นเปอร์เซ็นต์ของค่าธรรมเนียมที่คำนวณได้ตามความต้องการของสำนักงานสอบบัญชีและความสามารถในการชำระหนี้ของบริษัทลูกค้าหรือขึ้นอยู่กับผลการเจรจาต่อรองของสำนักงานสอบบัญชีและบริษัทลูกค้า เหตุผลดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่าผู้สอบบัญชีไม่สามารถเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีจากบริษัทลูกค้าได้ตามที่เกิดขึ้นจริงหรือไม่สามารถเพิ่มค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีได้เมื่อพบความเสี่ยงจากการจัดการกำไร มีผลทำให้ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีดังกล่าวไม่สามารถสะท้อนความเสี่ยงจากการจัดการกำไรที่ผู้สอบบัญชีเผชิญอยู่ได้ หรือสามารถกล่าวได้ว่าค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีที่เรียกเก็บจากบริษัทลูกค้านั้นต่ำกว่าที่ควรจะเป็น ทำให้ผลการวิจัยในครั้งนี้ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างความเสี่ยงจากการจัดการกำไรกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นประโยชน์ต่อสมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย หน่วยงานกำกับดูแลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการประเมินผลการวิเคราะห์ในภาพรวมไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการกำไรกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี แสดงให้เห็นว่าผู้สอบบัญชีไม่สามารถเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีจากบริษัทลูกค้าได้ตามที่เกิดขึ้นจริงหรือไม่สามารถเพิ่มค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีได้เมื่อพบความเสี่ยงจากการจัดการกำไร และเมื่อพิจารณาการคิดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีจากการสัมภาษณ์ผู้สอบบัญชีพบว่าสำนักงานสอบบัญชีมีการคำนวณค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีโดยใช้วิธี Recovery Rate ซึ่งเป็นวิธีการคำนวณในกรณีที่ผู้สอบบัญชีมีความเห็นว่าอัตรา

ค่าธรรมเนียมของผู้ปฏิบัติงานคุณระยะเวลาที่ใช้ก็น่าจะสูงเกินไป จึงมีการกำหนดอัตราเป็นเปอร์เซ็นต์ของค่าธรรมเนียมที่คำนวณได้ตามความต้องการของสำนักงานสอบบัญชีและความสามารถในการชำระหนี้ของบริษัทลูกค้าหรือขึ้นอยู่กับผลการเจรจาต่อรองของสำนักงานสอบบัญชีและบริษัทลูกค้าจากเหตุผลดังกล่าวมีความเป็นไปได้ว่าการใช้วิธี Recovery Rate มีผลให้ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีที่เรียกเก็บจากบริษัทลูกค้านั้นต่ำกว่าที่ควรจะเป็น ดังนั้นสมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย หน่วยงานกำกับดูแล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ในการกำหนดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีให้เหมาะสมกับงานที่ผู้สอบบัญชีได้ปฏิบัติ รวมทั้งเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่สำนักงานสอบบัญชีและบริษัทที่ใช้บริการงานสอบบัญชี

นอกจากนี้ผลการวิจัยที่ได้เป็นประโยชน์ต่อสังคมคือผู้ใช้งบการเงิน โดยช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับสังคมและผู้ใช้งบการเงินว่า ผู้สอบบัญชีมีการตอบสนองความเสี่ยงโดยการปรับปรุงกระบวนการในการตรวจสอบเพื่อเพิ่มคุณภาพในการสอบบัญชีให้มากขึ้น ซึ่งมีผลทำให้ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีสูงขึ้นตามไปด้วย รวมทั้งทำให้สังคมและผู้ใช้งบการเงินเชื่อมั่นได้ว่างบการเงินที่ผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำและนำเสนอ นั้น ผู้สอบบัญชีได้ทำการบริหารความเสี่ยงหรือตอบสนองต่อความเสี่ยงแล้ว ดังนั้นเพื่อให้สังคมและผู้ใช้งบการเงินได้ทราบถึงความแตกต่างของค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีของแต่ละบริษัท ตลาดหลักทรัพย์ควรพิจารณาถึงความสำคัญของการเปิดเผยข้อมูลนี้ รวมทั้งควรพิจารณาถึงประโยชน์ที่จะได้รับกับต้นทุนที่ต้องใช้ในการเปิดเผยค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีของบริษัทจดทะเบียนเพื่อจะได้เป็นแนวทางในการกำหนดข้อบังคับให้บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ต้องเปิดเผยค่าธรรมเนียม

การสอบบัญชีรวมทั้งค่าบริการอื่นๆ (NON-AUDIT FEES) เนื่องจากการเปิดเผยข้อมูลค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีของบริษัทจดทะเบียนเป็นไปตามความสมัครใจส่งผลให้เกิดความแตกต่างในรายละเอียดของการเปิดเผยข้อมูล ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาถึงรายละเอียดของข้อมูลหรือรูปแบบที่จะต้องเปิดเผยประกอบด้วยเพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกันและเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยในอนาคต

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาต่อในอนาคต

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการกำกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีโดยใช้กลุ่มตัวอย่างเฉพาะบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สำหรับตัวแปรที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาคือ การจัดการกำกับโดยวัดการจัดการกำกับผ่านรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารที่คำนวณจากการใช้ Cross-sectional Modified Jones model และตัวแปรควบคุม ประกอบด้วย (1) ขนาดของบริษัท (2) อัตราส่วนทุนหมุนเวียน (3) อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ (4) ผลขาดทุนจากการดำเนินงาน (5) รายงานของผู้สอบบัญชีงวดก่อน (6) ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี (7) สัดส่วนความเป็นอิสระของคณะกรรมการตรวจสอบ และ (8) จำนวนบริษัทย่อยที่นำมาทำงบการเงินรวม ซึ่งได้จากการทบทวนวรรณกรรมในอดีต สำหรับงานวิจัยในอนาคตผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ศึกษากลุ่มตัวอย่างเฉพาะบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเท่านั้น ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไป ผู้วิจัยท่านอื่นอาจเปลี่ยนกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา โดยใช้กลุ่มตัวอย่างของบริษัทที่มีได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย หรือใช้กลุ่มบริษัทขนาดกลาง (MAI) หรือกลุ่ม

บริษัทมหาชนที่เพิ่งเข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเฉพาะตัวแปรการจัดการกำกับ ดังนั้นในอนาคตผู้วิจัยท่านอื่นอาจทำการศึกษาโดยใช้ตัวแปรอื่นๆ ที่อาจจะมีผลต่อค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี อาทิเช่น ความเสี่ยงจากการถูกฟ้องร้อง ความเชี่ยวชาญในอุตสาหกรรมของผู้สอบบัญชี องค์ประกอบและคุณสมบัติของผู้บริหารและคณะกรรมการตรวจสอบ เป็นต้นเพื่อศึกษาว่าตัวแปรใดบ้างที่มีความสัมพันธ์กับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีสำหรับตัวแปรตามในการวิจัยครั้งนี้คือค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีในอนาคตผู้วิจัยท่านอื่นอาจเปลี่ยนไปศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับค่าบริการอื่นๆ (NON-AUDIT FEES) เพื่อศึกษาว่าการให้บริการอื่นๆ ที่นอกเหนือจากการให้บริการสอบบัญชียังมีความสัมพันธ์กับการจัดการกำกับหรือไม่ และเพื่อให้ได้ผลการวิจัยเชิงประจักษ์สำหรับกรณีบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยรวมทั้งได้ผลงานวิจัยที่มีประโยชน์มากขึ้น

บรรณานุกรม

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2546). *การวิเคราะห์สถิติ: สถิติสำหรับการบริหารและการวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2549). *การใช้ SPSS for windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดวงกมล โฆษพันธ์. (2546). *ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่องานตรวจสอบภายใน กับการกำหนดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบัญชี คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปทุมทริกา โบกกระฉิย์. (2549). *ความสัมพันธ์ระหว่างความเชี่ยวชาญด้านบัญชีของผู้บริหารและกรรมการตรวจสอบกับการจัดการกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบัญชี คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เมธากุล เกียรติกระจาย และ ศิลปะพร ศรีจันทเพชร. (2544). *ทฤษฎีการบัญชี*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: ทีพีเอ็น เพรส.
- วราพงษ์ อุซุโงะ. (2532). *ปัจจัยที่มีผลต่อการพิจารณา กำหนดค่าธรรมเนียมวิชาชีพสอบบัญชีในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบัญชี คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรศักดิ์ ทุมมานนท์. (2546). *คุณรู้จัก Creative accounting และคุณภาพกำไรแล้วหรือยัง?*. กรุงเทพฯ: ไอออนิก อินเทอร์เน็ต รีซอสเซส.
- สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย. (2547). *มาตรฐานการบัญชีของไทยฉบับรวมเล่ม*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: พี.เอ.ลีฟวิ่ง.
- สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย. (2547). *มาตรฐานการสอบบัญชี*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: พี.เอ.ลีฟวิ่ง.
- Abbott, L. J., S. Parker, G. F Peters, and K. Raghunandan. (2003). The Association between Audit Committee Characteristics and Audit Fees. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 22 (2), 17-32.
- Abbott, L. J., S. Parker, and G. F Peters. (2006). Earnings Management, Litigation Risk, and Asymmetric Audit Fee Responses. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 25 (1), 85-98.
- Bartov, E., Gul, F.A., and Tsui, J. S.L. (2001). Discretionary-accruals models and audit qualification. *Journal of Accounting and Economics*, 30, 421-452.
- Bedard, J. C. and Johnstone, K.M. (2004). Earnings Manipulation Risk, Corporate Governance Risk, and Auditors' Planning Decisions. *The Accounting Review*, 79, (2), 277.

- Bell, T. B., W. R. Landsman, and D.A. Shackelford. (2001). Auditors' perceived business risk and audit fees: Analysis and evidence. *Journal of Accounting Research*, 39 (June), 35-43.
- Collier, P., and A. Gregory. (1996). Audit committee effectiveness and audit fee. *The European Accounting Review*, 5 (2), 177-198.
- Dechow, P. M., R. G. Sloan, and A. P. Sweeney. (1995). Detecting earnings Management. *Accounting Review*, 70 (2): 193–225.
- Francis, J. R. and D. Wang. (2005). Impact of the SEC's Public Fee Disclosure Requirement on Subsequent Period Fees and implications for market efficiency. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, (Supplement): 145-160.
- Frankel, R.M., Johnson, M.F., and Nelson, K.K. (2002). The Relation between Auditors' Fees for Nonaudit Services and Earnings Management. *The Accounting Review*, 77 (Supplement): 71-105.
- Guay, W.R., Kothari, S.P., and Watts, R.L. (1996). A Market-based evaluation of discretionary accrual models. *Journal of Accounting Research*, 34 (Supplement): 83-105.
- Gul, F.A., Chen, C.J., and Tsui, J.S.L. (2003). Discretionary Accounting Accruals, Managers' Incentive, and Audit Fees. *Contemporary Accounting Research*, 20 (Fall): 441-464.
- Hribar, P., and Collins, D. W. (2002). Errors in Estimating Accruals: Implications for Empirical Research. *Journal of Accounting Research*, 40 (1): 105-134.
- Johnstone, K. M. and J.C. Bedaer. (2001). Engagement planning, bid pricing, and client response in the market for initial attest engagements. *The Accounting Review*, 76 (2): 199-220.
- Jones, J. (1991). Earnings management during import relief investigations. *Journal of Accounting Research*, 29 (2): 193–228.
- Larcker D.F. and Richardson S.A. (2004). Fees Paid to Audit Firms, Accrual Choices, and Corporate Governance. *Journal of Accounting Research*, 42 (3): 625-658.
- Lyon, J.D. and Maher, M.W. (2005). The Importance of Business Risk in Setting Audit Fees: Evidence from Cases of Client Misconduct. *Journal of Accounting Research*, 43 (1): 133-151.
- Mutchler, J. F. (1985). Auditors' perceptions of the going-concern opinion decision. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 3 (Spring): 17-30.
- Nogler, G. E. (1995). The resolution of auditor going concern opinions. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 14 (Fall): 54-73.

Raghunandan, K. and Rama, D. V. (2006). SOX Section 404 Material Weakness Disclosures and Audit Fees. *Auditing : A Journal of Practice & Theory*, 25 (1) : 99-114.

Schelleman, C. and Knechel, W. R. (2005). Earnings management and the pricing and production of audit services. *Working paper*, University Maastricht.

Stein, M. T., D. A. Simunic, and T. B. O'Keefe. (1994). Industry differences in the production of audit services. *Auditing : A Journal of Practice & Theory*, 13 (Supplement) : 516-533.

ผู้เขียน:

จันทิมา จุฬาวิทยานุจกุล

ผู้ช่วยผู้สอบบัญชี สำนักงานสอบบัญชี

Deloitte Touche Tohmatsu Jaiyos

ผศ. ดร. วชิระ บุญยเนตร

อาจารย์ประจำคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย